

ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ

Грубий (звичайний) показник захворюваності (смертності) (crude rate, CR) – кількість нових випадків захворювання на злоякісні новоутворення (або, відповідно, випадків смерті від злоякісних новоутворень), які відбулися в популяції протягом року, віднесена до середньої чисельності цієї популяції в тому самому році, виражена через показник на 100 тис. населення. Характеризує частоту захворювання та смерті від захворювання в популяції регіону і використовується для аналізу онкоепідеміологічної ситуації в регіоні.

Стандартизований за віком показник захворюваності (смертності) (age standardized rate, ASR) – показник захворюваності (смертності) населення, розрахований за віковою структурою «стандартного населення» для нівелювання відмінностей у віковому розподілі різних популяцій. За стандартні населення тут вибрані: широко вживаний для порівняння показників між країнами світу *світовий стандарт населення*, а також *український стандарт населення*, розрахований на основі вікової структури населення України у 2000 році. Для порівняння захворюваності або смертності у різних регіонах та вивчення їхньої динаміки слід використовувати стандартизований показник і враховувати його довірчий інтервал.

Для обчислення 95% довірчого інтервалу такого показника використовується **стандартна похибка (standard error, SE)** наступним чином: $ASR \pm 1.96 \times SE$. Довірчий інтервал обов'язково враховується при співставленні показників для визначення ступеня значущості розбіжності між ними.

Показник розповсюдженості захворювання (т. зв. “контингенти хворих”) – кількість пацієнтів зі злоякісними новоутвореннями, які перебувають на онкологічному обліку на кінець року, виражена через показник на 100 тис. населення. Показник розповсюдженості може характеризувати загальну кількість осіб з будь-коли у минулому виявленим захворюванням на злоякісне новоутворення, які на кінець визначеного року є живими, – він називається **показником повної** або **загальної розповсюдженості ЗН** (complete prevalence, total prevalence), або обмежений обсяг контингентів хворих – тих, які є живими у дату обчислення розповсюдженості та захворіли впродовж календарного 1-, 3-, 5- або 10-річного інтервалу до цієї дати, – і називається **показником часткової розповсюдженості ЗН** (partial prevalence, limited-duration prevalence).

Зокрема, обсяг **5-річних контингентів (5-річна розповсюдженість)** хворих на злоякісні новоутворення – таких, що перебувають на онкологічному обліку на кінець року і захворіли впродовж 5-річного інтервалу до цієї дати – надає оцінку кількісного та структурного складу осіб, які найбільш вірогідно потребуватимуть послуг онкологічної служби впродовж наступного календарного року за умови відсутності екстремальних сплесків у перебігу онкоепідеміологічного процесу і регулярного (принаймні щорічного) відстеження життєвого статусу зазначених осіб.

ОПИС ПОКАЗНИКІВ, НАВЕДЕНИХ У БЮЛЕТЕНІ

Всю вміщену в Бюлетені інформацію обчислено на основі персоніфікованих даних регіональних канцер-реєстрів, які є структурними одиницями [Національного канцер-реєстру України \(НКР\)](#).

Інформація надається за рубриками, кожна рубрика висвітлює окрему нозологічну форму або групу злоякісних новоутворень (ЗН) відповідно зазначеним кодам МКХ-10 АМ. Дані про захворюваність і смертність дитячого населення (віком 0-17 років) за нозологічними формами ЗН включені до відповідних рубрик; окремою рубрикою надано інформацію про дитяче населення в розрізі регіонів.

☞ Звертаємо Вашу увагу, що НКР не отримав дані за 2021 рік з АР Крим та Донецької області, а дані Луганської області – лише частково. В зв'язку із цим абсолютна кількість хворих, випадків захворювання та смертей від ЗН в Україні в цілому, якщо її наведено у таблицях, не охоплює тих, що сталися у Донецькій, Луганській областях та АР Крим. Всі показники для України в цілому за 2021 рік обчислені з виключенням з розрахунку цих регіонів; показники для Донецької і Луганської областей не розраховувалися.

Таблиця 1 кожної рубрики містить загальні характеристичні показники 2021 року, отримані шляхом обрахунку даних, уточнених впродовж 2022 року. Для обчислення стандартизованих показників використано загальноприйнятий світовий стандарт населення та український стандарт населення

України, розрахований у НКР на основі вікової структури населення України в 2000 році (див. також розділ **Основні визначення**). Всі показники надаються для чоловічого, жіночого та загального населення.

Зміна показника захворюваності 2021 року показана в порівнянні з показником 2020 року; від'ємне значення свідчить про його зменшення, додатне – про збільшення. Якщо зміна показника є статистично достовірною з рівнем значущості $p \leq 0,05$ (при 95% довірчому інтервалі) або $p \leq 0,01$ (при 99% довірчому інтервалі), то це відображено позначками \uparrow чи \downarrow або $\uparrow\uparrow$ чи $\downarrow\downarrow$, відповідно. Статистично незначуща різниця (позначена \sim) свідчить про те, що зміна показника може бути наслідком випадкових коливань.

Показники „**Захворюваність і смертність дитячого населення**” обчислені як відношення кількості випадків захворювання на ЗН та смертей від ЗН серед осіб, яким не виповнилося повних 18 років на момент захворювання або смерті, до загальної кількості дитячого населення відповідної статі.

Показник „**Не прожили одного року з числа вперше виявлених**” обчислюється відносно всіх вперше виявлених в 2021 році хворих на ЗН, незалежно від того, чи діагноз встановлено за життя, чи по смертно, причому враховуються смерті від будь-яких причин.

Показник „**3 числа вперше виявлених – з діагнозом, встановленим по смертно**” обчислюється як відношення кількості хворих, яким діагноз захворювання на ЗН було встановлено в 2021 році по смертно, до загальної кількості виявлених в 2021 році.

Показник „**Морфологічно підтверджених**” – це відсоток випадків захворювання на ЗН 2021 року з діагнозом, підтвердженим гістологічним або цитологічним дослідженням. Показник „**Гістологічно підтверджених**” визначається як частка гістологічно верифікованих випадків у загальній кількості діагнозів захворювання на ЗН, встановлених в 2021 році. Показник „**Не визначено морфологічний тип**” надає відсоток морфологічно верифікованих випадків, зареєстрованих як «новоутворення, без додаткових уточнень», тобто морфологічний тип яких невідомий (код морфології за МКХО 8000-8005).

Показник „**Виявлено хворих на профілактичних оглядах**” визначено як відношення кількості хворих, виявлених на профогляді, до загальної кількості хворих, виявлених в 2021 році.

Показник „**Охоплено спеціальним лікуванням первинних хворих**” – це відсоток хворих, що отримали спеціальне протипухлинне лікування (радикальне, паліативне, ад'ювантне) впродовж 12-ти місяців з моменту встановлення діагноза, від загальної кількості виявлених в 2021 році. Показники „**Охоплено лише хірургічним лікуванням**”, „**Охоплено комбінованим і комплексним лікуванням**” (тобто хіміо-, гормоно-, імунотерапевтичним або променевим спеціальним лікуванням разом з хірургічним, на відміну від тих, що отримали тільки хірургічне спеціальне лікування) віднесені до загальної кількості первинних хворих.

Таблиця 2 – Захворюваність і смертність 2021 року – містить показники в розрізі областей, обчислені з урахуванням додаткової та уточнюючої інформації, що надійшла до НКР впродовж 2022 року. Для чоловічого, жіночого та загального населення наведені наступні показники: звичайний (грубий) показник, стандартизований за світовим стандартом населення і стандартизований за стандартом населення України (див. розділ **Основні визначення**).

В 2022 році через широкомасштабні воєнні дії на території України отримання всіма обласними канцер-реєстрами відомостей про онкологічних пацієнтів – як вперше виявлених, так і тих, які вже перебували на обліку – відбувалось із затримкою або було частково перервано. Зокрема це стосується таких областей як Донецька, Запорізька, Київська, Луганська, Миколаївська, Харківська, Херсонська та м. Київ, де кількість оперативних зареєстрованих нових випадків **2022 року** знизилась істотно і навіть орієнтовно **не може характеризувати рівень онкологічної захворюваності та смертності**.

Окрім того, кількість населення на кінець 2022 року на сайті Державної служби статистики України не оприлюднювалась, тому **показники захворюваності, смертності та розповсюдженості ЗН у розрахунку на чисельність населення за цей рік обчислити неможливо**.

Таблиця 3 – Захворюваність і смертність 2022 року – містить кількість зареєстрованих упродовж року випадків захворювання і смертей у розрізі областей, обчислених за оперативними даними НКР, зареєстрованими станом на кінець 2022 року, тому слід зважати на зміну цих показників (найчастіше – у

бік збільшення) через надходження додаткової і уточнюючої інформації протягом наступних років. Показники надано для чоловічого, жіночого та всього населення.

Таблиця 4 містить показники, обчислені також за оперативними даними НКР на кінець 2022 року.

До показника „**3 числа вперше виявлених мали стадію згідно TNM**” включені хворі з вперше виявленим захворюванням на ЗН, стадію якого обчислено за зареєстрованими індексами TNM (за класифікацією 6-го перегляду). До показника з „**Не визначеною**” стадією враховані тільки ті випадки захворювання, для яких визначення стадії за класифікацією TNM передбачене, але її встановити неможливо внаслідок або відсутності індексів TNM, або їхньої невідповідності застосованій класифікації, або відсутності іншого визначального для стадії параметра (наприклад, ступеня диференціювання пухлини кісток чи м'яких тканин, сироваткового пухлинного маркера ЗН яєчка, та т.ін.). Випадки ЗН, визначення стадії яких за TNM-6 не передбачене (наприклад, саркоми матки, нефробластоми, нейробластоми та т.ін.), до показника з «не визначеною» стадією не враховуються. Для захворювань **Хвороба Ходжкіна** та **Неходжкінські лімфоми** всіх первинних локалізацій, за винятком ЦНС, стадії визначаються за Анн-Арбор класифікацією. В розділі **Лейкемії** наведено розподіл захворювань згідно клітинного типу. У рубриках **Всі ЗН** та **ЗН у дитячого населення** у цій таблиці скомпоновано відсотковий розподіл випадків захворювання з кодами МКХ-10 AM C00-C86 за стадією як згідно з TNM, так і з Анн-Арбор.

Показники **розподілу за стадією**, а також „**Охоплених спеціальним лікуванням**” та „**Виявлених на профілактичних оглядах**” обчислені на підставі оперативних даних 2022 року по відношенню до кількості **хворих, взятих на облік у 2022 році з вперше в житті встановленим діагнозом**, а показник „**Морфологічно верифікованих**” розрахований для відповідних **випадків захворювання** на ЗН.

Показник „**Не прожили одного року з числа вперше виявлених**” обчислено згідно з описом цього показника у Таблиці 1. Наведено також **кількість хворих з посмертно встановленим діагнозом**.

Через неможливість обчислювати показники на кількість населення України в 2022 році в **Таблиці 4** наведено **загальну кількість осіб, які перебували на обліку** в закладах онкологічної служби на кінець 2022 року.

В **таблицях Додатку А – Статеві-вікові показники захворюваності та Додатку Б – Статеві-вікові показники смертності** в розрізі 53-х нозологічних форм ЗН, а також усіх ЗН та всіх ЗН з виключенням немеланомних ЗН шкіри наведені наступні дані: кількість випадків захворювання або смерті від ЗН, повіковий (для 5-річної вікової групи), грубий (CR) і стандартизований за світовим стандартом населення (ASRW) показники на 100 тис. населення, стандартна похибка стандартизованого показника (SE). Усі показники розраховані на основі даних НКР за **2021** рік, уточнених упродовж 2022 року.

У таблицях **Додатку В** наведено обсяг **контингентів онкологічних хворих (загальна розповсюдженість)** – загальна кількість хворих на ЗН, що перебувають на обліку в онкологічних закладах країни на кінець **2022** року; у **Додатку Г** – обсяг **5-річних контингентів (5-річна розповсюдженість)** – кількість хворих на ЗН, що перебувають на обліку в онкологічних закладах на кінець **2022** року і захворіли впродовж 5-річного інтервалу до цієї дати, в розрізі регіонів та в розподілі за статеві-віковими групами.